

УДК 331.165.1

МЕТОДИ СТВОРЕННЯ ТРУДОВИХ НОРМАТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Семенченко Андрій Володимирович, к.е.н., доцент ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна

Семенченко Аліна Володимирівна, к.е.н., викладач ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна

Анотація — в статті проаналізовані вимоги щодо створення на українських підприємствах трудових нормативів. Визначений порядок розробки нормативів. Запропоновані методи створення трудових нормативів.

Ключові слова — трудові нормативи, нормування праці, організація праці, стан нормування, розробка нормативів.

Основне в розробці нормативів для технічного нормування праці – це зведення всього різноманіття конкретних технологічних процесів і операцій до порівняно невеликого і обмеженого кола найбільш часто повторюваних прийомів роботи. Отже, при розробці нормативів необхідно провести розчленування технологічних процесів на повторювані елементи роботи, визначити чинники, що впливають на тривалість машинного і ручного часу, і встановити прогресивні величини режимів роботи устаткування і нормативів ручного часу при раціональному виконанні цих елементів роботи.

Конкретна методика розробки нормативів по технічному нормуванню залежить від характеру нормованої роботи: верстатні, зварювальні, складальні тощо [1]. У всіх випадках в основу розроблюваних нормативів повинні бути покладені результати лабораторних досліджень в області режимів роботи обладнання і хронометражні дослідження при раціональному виконанні прийомів ручної роботи і організації робочих місць.

Нормативи повинні відповідати таким вимогам:

а) точність нормативів і ступінь їх укрупнення повинні відповідати типу виробництва, для якого вони призначені;

б) нормативи повинні повною мірою відображати сучасні досягнення техніки, організації виробництва і праці, а також враховувати методи роботи передовиків виробництва, що забезпечують подальше підвищення продуктивності праці;

в) в нормативах повинні бути правильно вибрані фактори, що впливають на тривалість операції та її окремих складових частин, і встановлені градації їх значень;

г) нормативи повинні бути орієнтовані на конкретні організаційно-технічні умови та особливості технологічних процесів, властиві даному типу виробництва, і містити в собі необхідні дані про організаційно-технічні умови, на які вони розраховані;

д) за своїм рівнем нормативи повинні орієнтуватися на середньостійкі досягнуті результати роботи найкращих робітників, а не на окремі рекордні досягнення;

е) нормативи повинні бути зручні для користування і забезпечувати мінімальні витрати часу на знаходження потрібних величин.

Структурна побудова нормативів має відповідати певним типам виробництва. Структура нормативів визначає зручність користування ними, ступінь складності розрахунку норм і значною мірою обумовлює їх точність [2]. Від точності нормативів залежить точність розрахованих за ними норм часу. У зв'язку з цим стосовно кожного типу виробництва повинні бути встановлені допустимі відхилення, в межах яких нормативи можуть відрізнятися від необхідних витрат часу. Поряд з досягненням певної точності нормативів при їх розробці необхідно прагнути до

максимального укрупнення нормативів, так як наявність диференційованих нормативів тягне за собою значне ускладнення розрахунків.

Рекомендується наступна точність нормативних значень часу для виробництва: масового $\pm 5\%$; великосерійного $\pm 7\%$; середньосерійного $\pm 10\%$; дрібносерійного $\pm 15\%$; одиничного $\pm 20\%$ [3].

Підготовка до розробки нормативів включає вибір типового змісту нормованого процесу і організаційно-технічних умов, а також розробку макетів таблиць нормативів.

Визначення типового змісту нормованого процесу (типізація) полягає в зведенні різноманітних процесів до одного типового процесу. В якості типового вибирається найбільш економічний процес. Його структура і організаційно-технічні умови виконання приймаються за вихідні при розробці нормативів.

При визначенні типового змісту укрупнених нормативів об'єднання трудових прийомів в комплекси виробляють за ознакою їх технологічної послідовності або по спільності факторів, що впливають. У першому випадку утворюється технологічний комплекс – сукупність трудових прийомів, виконуваних робочим в певній послідовності, у другому – розрахунковий комплекс, який об'єднує прийоми, тривалість яких залежить від одних і тих же факторів, що впливають.

Наступним підготовчим етапом є розробка макетів таблиць нормативів. Він включає вибір форми цих таблиць, порядок розміщення нормативних одиниць і факторів, що впливають, діапазони зміни факторів, що впливають і нормативних величин, прийняті організаційно-технічні умови, вимірювач, до якого зводяться нормативи часу [4]. При необхідності таблиці можуть містити схеми, ескізи, креслення і текстові пояснення.

На підставі розроблених макетів нормативних таблиць визначаються необхідні вихідні дані для розробки нормативів. До необхідних вихідних даних відносять: результати експериментальних досліджень режимів роботи обладнання; результати вивчення трудових процесів (матеріали фотографій робочого часу, хронометражів, відеозйомок і осцило-

графування); діючі нормативи, ступінь укрупнення яких нижче, ніж у розроблюваних, паспортні дані обладнання, технологічну документацію і стандарти [5].

При розробці нормативів часу зазвичай встановлюється певна послідовність виконання робіт.

1. Визначається перелік необхідних нормативів для конкретного технологічного процесу і організаційно-технічних умов його виконання.

2. Встановлюється номенклатура елементів за операціями і виявляються фактори, що впливають на тривалість кожного елемента. Для окремих елементів операцій складають форму таблиць або графіків, в яких фіксуються нормативи.

У таблицях вказують найменування і зміст елемента операції, спосіб його виконання, фактори, що впливають на тривалість елемента, тобто знаряддя праці (тип верстата, його конструктивні особливості і розміри, застосовуваний інструмент і інше оснащення), предмет праці (матеріал, маса деталі та ін.) і організаційно-технічні умови (організація робочого місця, кваліфікації виконавця, особливості технології і т. д.).

Проводячи багаторазові спостереження (хронометраж і фотографію робочого дня) за виконанням операції і її елементів, встановлюють нормальну їх тривалість (нормативи часу). Порядок розробки нормативів часу наведено нижче [6].

I етап – встановлення переліку операцій.

II етап – встановлення складових частин операції і факторів, що впливають на їх тривалість.

III етап – проведення експериментальних досліджень та відповідних замірів часу (хроно- і фотоспостереження).

IV етап – складання макета нормативів на елементи операції.

V етап – обробка результатів досліджень і складання збірників нормативів.

Так як на тривалість кожного елемента впливає кілька мінливих чинників, то для встановлення нормативу

проводиться стільки серій спостережень, скільки досліджується факторів. При цьому вимірюються тривалість нормованого елеме-

нта при різних значеннях одного фактора і при незмінних значеннях інших факторів.

Результати спостережень аналізуються з точки зору можливості встановлення залежності між величиною впливаючого фактора і тривалістю нормованого елемента [7]. Ця залежність зазвичай виражається графічно.

Якість діючих в промисловості норм виробітку по обґрунтованості, рівню напруженості (прогресивності) і рівнонапруженості неоднакова, так як при їх встановленні та виробництві діють різні зовнішні і внутрішні, технічні, виробничі і соціально-економічні фактори, що надають різний вплив на їх рівень.

Отже, були розглянуті етапи та методи створення трудових нормативів. Можна відзначити, що основою забезпечення рівнонапруженості норм витрат праці є система трудових нормативів, що складається з нормативів різних ступенів укрупнення – від мікроелементних на трудові рухи до укрупнених нормативів технологічної трудомісткості виробів.

Список використаної літератури

1. Багрова І. В. Нормування праці : [навч. посібник] / Багрова І. В. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 212 с.
2. Генкин Б. М. Организация, нормирование и оплата труда на промышленных предприятиях: [учебник] / Б. М. Генкин – [5-е изд., изм. и доп.]. – М. : Норма, 2008. – 480 с.

3. Капінос Г. І. Системи нормування в управлінні виробничою діяльністю : [навч. посібник] / Г. І. Капінос, І. В. Бабій. – Хмельницький: ХДУ, 2004. – 163 с.

4. Колесник В.В. Социально-экономические аспекты организации и нормирования управленческого труда / В.В. Колесник, Н.Н. Сердюк // Социально-эконом. аспекты промышл. политики: Зб. наукових праць. Управление человеческими ресурсами: государство, регион, предприятие. – Т. 3. – Донецк, 2006. – С. 211 – 218.

5. Організація праці: навч посіб. / [В. М. Данюк, А. С. Тельнов, С. Л. Решміділова та ін.] ; за заг.ред. В. М. Данюка. – К. : КНЕУ, 2009. – 332 с.

6. Сандуленко М. Ю. Аналіз діючих систем мікроелементних нормативів з метою можливості їх використання для удосконалення нормативної бази України / М. Ю. Сандуленко, Т. В. Перепельчук // Т. 1., Ч. 1. – К.: КНЕУ, 2007. – С. 724 – 729.

7. Хромых Н. С. Нормирование труда в отраслях промышленности: [учебное пособие] / Н. С. Хромых – Воронеж: Изд-во ВГУ, 2013 – 392 с.

Автори

Семенченко Андрій Володимирович, доцент кафедри економіки та соціальних наук, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (Andrii.Semenchenko@m.hneu.edu.ua).

Семенченко Аліна Володимирівна, викладач кафедри економіки та соціальних наук, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (Alina.Semenchenko@m.hneu.edu.ua)

Тези доповіді надійшли 23 січня 2019 року.

Опубліковано в авторській редакції.